

Finansbolag

Vägledning om övervakning och rapportering

Öppen konsultation juni 2020

UTKAST

Innehållsförteckning

1 Extraordinära betalningar	3
Sammanfattning	3
Extraordinära betalningar	3
Medlens ursprung.....	3
Skärpta åtgärder för kundkännedom.....	4
Inledning.....	4
Exempel på skärpta åtgärder.....	4
Skyndsamt och utan dröjsmål	6

UTKAST

Simpts vägledning har tagits fram av sju organisationer i finansbranschen och deras medlemmar. Den utgår från medlemmarnas behov av vägledning och är inte avsedd att vara heltäckande.

Vägledningen beskriver hur branschen tolkar och tillämpar penningtvättsregelverket i aktuella delar.

Vägledningen ersätter inte lagar, föreskrifter och andra rättskällor. Dessa måste alltid beaktas och tillämpas i förekommande fall.

Det finns inte någon skyldighet att använda vägledningen. Den som använder vägledningen måste alltid göra bedömningen om vägledningen är tillämplig i det enskilda fallet.

Denna del av vägledningen har tagits fram av medlemmar hos Finansbolagens Förening och Svenska Bankföreningen, men kan tillämpas av alla när relevant. Den ska läsas tillsammans med och kompletterar den grundläggande vägledningen om övervakning och rapportering. Rubriknumreringen motsvarar numreringen i den grundläggande vägledningen.

I denna del av vägledningen hänvisas bl.a. till lagen (2017:630) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (penningtvättslagen) och Finansinspektionens föreskrifter (2017:11) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (penningtvättsföreskrifterna).

1 Extraordinära betalningar

Sammanfattning

Med extraordinära betalningar avses betalningar som avviker från den avtalade betalplanen. En betalning/transaktion som är avvikande innebär att skärpta åtgärder för kundkännedom ska vidtas. Omfattningen på de skärpta åtgärderna ska bestämmas riskbaserat. En sådan åtgärd är normalt sett att inhämta ytterligare uppgifter om medlens ursprung. Det finns inte något krav på att kontakta kunden för denna utredning. Uppgifterna kan hämtas in på andra sätt.

Om de skärpta åtgärderna inte ger en godtagbar förklaring till den extraordinära betalningen, kan det innebära att det finns skäligen grund att misstänka penningtvätt och finansiering av terrorism, vilket ska rapporteras till Polismyndigheten.

Extraordinära betalningar

Det är vanligt förekommande att finansbolagets kunder erlägger extraordinära betalningar. Det kan röra sig om såväl förtidslösen av ett helt lån som större amorteringar på löpande lån. Vid krediter till konsumenter och vid avbetalningsköp till näringsidkare är finansbolaget skyldigt att medge sådana amorteringar, medan kundens eventuella rätt till sådan amortering vid nyttjanderättsavtal (leasing och hyra) är beroende av villkoren i nyttjanderättsavtalet eller särskild överenskommelse med finansbolaget. Amortering kan ofta erläggas av kunden utan att kunden dessförinnan har kontaktat finansbolaget.

Medlens ursprung

En utgångspunkt vid alla åtgärder som vidtas enligt penningtvättsregelverket är att de ska vara riskbaserade. Finansbolagen ska i arbetet mot penningtvätt och finansiering av terrorism använda en riskbaserad metod och på så sätt använda resurserna effektivt i syfte att motverka penningtvätt och finansiering av terrorism.

Oberoende av risknivå ska verksamhetsutövaren skaffa sig information om affärsförbindelsens syfte och art. Informationen ska kunna läggas till grund för en jämförelse med de transaktioner som kunden initierar. Av förarbetena till penningtvättslagen (prop. 2016/17:173 s. 249) framgår att den löpande uppföljningen av affärsförbindelsen enligt 3 kap. 13 § omfattar en granskning av transaktioner under förbindelsens hela existens för att säkerställa att de transaktioner som utförs motsvarar verksamhetsutövarens kundkännedom, verksamheten och riskprofilen samt vid behov även medlens ursprung. Vidare måste kunskapen om kunden hållas aktuell samt kompletteras och fördjupas när detta krävs för att förstå och kunna bedöma om kundens aktiviteter och transaktioner är legitima eller innebär penningtvätt eller finansiering av terrorism. I de fall det krävs skärpta åtgärder för kundkännedom är inhämtande av uppgifter om varifrån kundens ekonomiska medel kommer en av de åtgärder som kan vidtas.

Verksamhetsutövaren måste alltså kunna bedöma om de betalningar som sker är rimliga utifrån kundens förhållanden, dvs. om det finns anledning att räkna med att medlen som används har ett legalt ursprung. Även om det inte finns något absolut krav i penningtvättslagen på att efterforska medlens ursprung, är det oftast en högst relevant åtgärd att vidta när det sker en extraordinär betalning och särskilt vid hög risk.

Medlens ursprung kan efterforskas på olika sätt. I vissa fall, särskilt vid hög risk, kan det vara motiverat att kontakta kunden. I andra fall kan det - riskbaserat - vara lämpligt att vidta andra åtgärder. I stället för att kontakta kunden finns det möjlighet att inhämta information från tillförlitliga externa källor, t.ex. register som finns tillgängliga hos myndigheter (se kommentaren till penningtvättslagen i Karnov), men även på andra sätt, se under avsnittet skärpta åtgärder för kundkännedom.

Skärpta åtgärder för kundkännedom

Inledning

Förtidslösen av finansieringsavtal (oavsett typ) har identifierats som särskilt relevanta hotaktiviteter och sårbarheter i Simpts vägledning om allmän riskbedömning avseende finansbolag. De flesta finansbolag torde ha en transaktionsmonitoreringsmodell som identifierar extraordinära betalningar, där sådant som storlek och frekvens eller periodicitet kan ha betydelse. Den absoluta majoriteten av alla extraordinära betalningarna som görs är dock helt legitima.

När en extraordinär betalning görs innebär det en avvikelse från den avtalade betalplanen. Betalningen innebär i regel också en sådan avvikelse som bör föranleda skärpta åtgärder för kundkännedom enligt 4 kap. 2 § penningtvättslagen i syfte att kunna bedöma om det finns skälig grund att misstänka att det är fråga om penningtvätt eller finansiering av terrorism eller att egendom annars härrör från brottslig handling.

Exempel på skärpta åtgärder

Följande åtgärder är exempel på åtgärder som kan vidtas i syfte att bedöma om den extraordinära betalningen innebär att det finns skälig grund att misstänka att det är fråga om penningtvätt eller finansiering av terrorism. Vilka och hur många av dessa åtgärder som behöver vidtas är beroende av omständigheterna i det enskilda fallet.

- a. *Information från kund.* Om kund de facto är i kontakt med finansbolaget i samband med den extraordinära betalningen, kan det vara lämpligt att fråga om varför betalningen ska göras och med vilka medel.
- b. *Övrig tillgänglig information i finansbolagens system.* Ofta finns anteckningsfält där relevant information kan finnas.
- c. *Kontroll av betalningsavsändare.* Om hen är någon annan än kund, kan det vara ägnat att höja misstanken men det behöver inte vara så. Det kan framstå som misstänkt om en helt okänd person, särskilt på annan ort, betalar. Att en person som bor tillsammans med en kund betalar på kundens avtal kan också vara misstänkt, men det kan – som i andra fall – visa sig finnas en godtagbar förklaring till betalningen. Som huvudregel går det ofta att direkt avskrivna ärendet när betalningen kommer från en ny finansiär eller ett försäkringsbolag.
- d. *Ägarbyte av fordon.* Om finansieringsavtalet avser ett registrerat fordon och detta har registrerats på ny ägare, kan det antas att kunden har sålt fordonet vilket förklarar betalningen. Detta kan även vara en förklaring till att betalningen kommer från tredje man enligt ovan.
- e. *Tidigare beteende.* Eventuella tidigare extraordinära betalningar och den information som finns om dessa måste beaktas.
- f. *Nya låneansökningar.* Det går ofta att se om kunden har sökt nya lån via kreditförmedlare som finansbolaget har samarbete med. Sådana ansökningar kan vara en förklaring till den extraordinära betalningen.
- g. *Information om kunds taxerade inkomst.* Kan inhämtas från kreditupplysning tagen i samband med att finansieringsavtalet ingicks eller – om dessa uppgifter är daterade – direkt från Skatteverket.
- h. *Information om fastighets- och/eller bostadsrättsinnehav.* Såvitt avser fastighetsinnehav är det även möjligt att se om nya inteckningar tagits ut i närtid.
- i. *Information om maka/make/sambo.* Vid bedömt behov kan även hens taxerade inkomst inhämtas. Här behöver en avvägning göras vad avser behandling av makans/makens/sambons personuppgifter.
- j. *Information om kunds omsättning, resultat mm.* Om kund är ett aktiebolag finns relevant information i årsredovisningar som är lättillgängliga genom Bolagsverket eller andra tjänster.
- k. *Information om styrelse och/eller förändringar av verklig huvudman om kund är en juridisk person.* Sådan information är lättillgänglig genom Bolagsverket eller andra tjänster.
- l. *Kontakter med säljare inom finansbolaget.* Vid vissa företagskrediter har ansvarig säljare mycket god kundkännedom och dessa kan också ha information om den extraordinära betalningen.

Skyndsamt och utan dröjsmål

Resultatet av skärpta åtgärder för kundkännedom kan resultera i att (i) ingen misstanke uppstår och ärendet kan stängas, (ii) rapportering till Polismyndigheten eller (iii) att uppföljande kontakt med kund måste tas varvid bland annat medels ursprung ytterligare kan efterforskas.

Rapportering till Polismyndigheten ska ske ”utan dröjsmål”. Det är först när en verksamhetsutövare efter en bedömning enligt 4 kap. 2 § penningtvättslagen har skälig grund att misstänka penningtvätt eller finansiering av terrorism som skyldigheten att rapportera enligt 4 kap. 3 § uppstår, dvs. efter det att (i) den avvikande transaktionen uppmärksammas, (ii) skärpta åtgärder för kundkännedom och andra nödvändiga åtgärder vidtagits och (iii) bedömningen resulterat i en slutsats om skälig grund för misstanke.

Det innebär dock inte att det står verksamhetsutövaren fritt att dröja med utredningen till dess att skälig grund för misstanke uppstått och först då agera utan dröjsmål. Varje steg av utredningen bör vidtas skyndsamt. Komplicerade utredningar och transaktioner kan dock ta längre tid och det kan krävas flera dagars bearbetning eller utredning för att slutföra granskningen (jfr prop. 2008/09:70 s. 113). I bland kan det krävas längre tid än så. Granskningen bör dock inte fördröjas i onödan. Se även Simpts grundläggande vägledning om övervakning och rapportering.